

XXII. L E V É L.

*Költ Komáromban, Sz. Iván Havdnak
16. Napján.*

*A Magyar nyelvnek mindenre alkalmas
vóltát-jelentő vélekedésnek folytatása.*

Pedig (a'többi okokat el-hallgatom) csak ez a nyelv lenne az a boldog eszköz, melly által minden Tudományok, hafznos mesterfégék, és a valósággal nemzetet boldogító kereskedés maradandóul bé-fézfkelődnének közinkbe; életünk boldogabb, társalkodásunk felebaráttinkkal szabadabb, nyájafabb, és eggy szóval szerentsés lenne.

Azt is állítják némellyek, hogy nyelvünk az elő-kerülendő dolgok, történetek, állittások, de leg kivált az valaha igen szokásban vólt prókatori versengések' ki-jelentéfére még nintsen elegendőképpen meg-bővítve. Ez utólsóra nézve valymi szerentsés és boldog hiba vólna ez! A' ki pedig az elöt állítja, a' valóba soha a' Magyar szózatot se figyelmes fülekkkel se mérfélklő elmével nem hallgatta 's nem is vizsgálta.

Úgy a' Törvénybe mint a' mesterfégékbe a' jegyző szók töbnyire szükségből, fok-

M. Gyűj. IV. N.

Y

szor

szor pedig tsupa tréfából, vagy szó-szaporításból jöttek bé; ezek közzül azokat legjobbaknak tarthatjuk, mellyek az ő jelentő erejekre nézve, valamelly ilyen dolog nevezetéhez közelítő névvel bírnak, p. o. a' törvényszékekben *Præfident* Elöl-ülő, *Assessor*, Egybenülő: de vallyon ha szokásba jönne, nem lehetne é az elfőt egyy kevésbé meg-rövidítve Elülőnek, másikat pedig Közülőnek nevezni. —

A' mesterlégekben leg-igazabb nevek a' verő, fogó, fúró, véső, 's a' t. mert ezek származnak a' verésből, fúrásból 's a' t. más rendbéliek a' fejsze, kilints, kés, kults, 's a' t. mivel nintsen nálunk szokásban a' fejszélés, kilintselés 's a' t. Valamint mostani jelentő szavaink a' szükfég által találtattak 's vétettek-bé nálunk, színtén úgy lehet a' még hibázó neveket vagy másoktól költsönözni, vagy pedig ollyakat egyenesen állítani, és így itt is el érhetjük végünket.

Noha némelleyek hazánk fijai közzül is a' dolgot jól meg nem vi'sgálván, nyelvünk' szük vóltát; (de talán csak magokra nézve) a' mint már többször fajnálkozással hallanom kellett, szüntelen rebesgetik. Nékem megvallom egyéb pallérozottabb magyarfágom, mint a' mellyet hivatalomra néző tanulásim mellett igen tsekélly olvasásimból nyertem nintsen; de még is egész kedves Hazámat meg-

meg-merem szólítani, ha vallyon nem találtnak e' fel díszes nyelvünkben mind azon jelentő szók, mellyekkel más nemzetek többnyire egyik a' másikától költsönözve dítsekednek?

A' Sz. Írásra nézve bizonyítják ezt azon ezernyi érdemes Prédikátziók, mellyek még eddig minden e' nyelvet tökéletesen értő Tűdófoktól nem tsak helyben hagyattak, hanem dítséretet is érdemlettek.

A' bontzolásban, Orvosi és Mérési tudományban, de kivált mind a' múlattató mind pedig a' szomorú vers szerzésben számtalan érdemes példánk vagynak. — Már most hadd szóljak én is egyet. A' Deák es Német nyelv számtalan idegenjeivel együtt mondja - ki bár énnékem a' ballagást, és a' kullogást ugyan azon értelemben, és olly rövideden? Hol találja-fel a' hangoknak olly számos külömböztetéseit? u. m. ordítás, fíkjójtás, kurjongatás, fűvöltés, zokogás, mokogás, mekegés, tzintzogás, píszzegés, fízszzegés, dörgés, zörgés, tsörgés, dongás, zengés, tsengés, pengés, bengés, 's a' t.: találunk mi középhez vonó erőt, középtől rúgó erőt: *Redoute* Rémitő, *Fleche* Nyilazat, *Chevaux de Frise* Koplýázat, *Batterie* Ágyúör, *Patrouiller* Száguldani, *Retranche-ment* Védelem árok, *Tete de Pont* Híd fejezete, 's illyet még többet valamennyi tsak kell.

Ha a' dolog már olly bizonyos nem vólna, valóba mind azokat gonofz rágalmazóknak lehetne mondani, kik a' Magyarokat önnön nyelvek ellenséégének állítani merik. — De maga nyelvünk így felel erre. „ Ha mind-
 „ járt kevesebb számúak is betsülőim ellen-
 „ ségimnél, bízhatom tsak ugyan tehetségben: tudva vagyon már az az egész világ előtt, hogy a' szerentsés ki-menetek többnyire tsak kevés számú agyak' munkái. Fejezetül pedig azt mondom ama néhai Gellértel.
 „ Ha munkád tudósnak nem tetszik; e' rossz jel.

„ Ha bolond dítseri; azontúl töröld el. „
 Vukovárról Szerémből. S. S.

A' Szüléknek példájok tanítja a' gyermekeket.

Sok Szülék nagyon hibáznak abban, hogy mikor még azt sem tudják gyermekeik, mi légyen az Isten, és mik légyenek öök, még is azokat erővel kényszerítik az imádkozásra. Ebből a' lesz', hogy a' mit nekik önként és örömmel kellene tselekedni, azt velek még kis korokban meg-únattatják. Soha sem vólna jobb, mint ha minden Szülék reggel és estve hallató szóval könyörög-
 nének tselédjeikkel együtt. A' négy 's öt
 esz-

esztendős gyermek, tsak hatszor sem nézné azt úgy el, hogy meg ne kérdezné az ő természeti gondoskodása szerént, mit tsinál az ő atya akkor, a' mikor minden estve és reggel füvegét le-vefzi, kezeit öfzve-teszi, az ég-felé függeszti szemeit, és úgy befzéli? Akkor az okos atya és anya, a' kis gyermeknek értékehez-képest meg-mondhatná, hogy vagyon nekünk mindnyájunknak egy édes Atyánk az égben, a' ki ad nekünk e-gészféget, erőt, táplálja életünket; azért azt kívánja, hogy meg-köszönjük néki az ő áldását, és minden szükséges jókat ő tőle kérjünk. — A' kis gyermek erre mindjárt azt mondaná, hogy ő is szeretne annak a' menyei Atyának imádkozni, tsak tudna. Akkor az édes Atya értésére adhatná néki, hogy ez az Isten különösen szereti a' kis gyermekeket, kivált azokat, a' kik jók, engedelmesek, a' kik néki reggel és estve imádkoznak. Egyszer'smind pedig meg-taníthatja némelly rövid fohászzkodásokra, p. o. már a' négy esztendős gyermek is érti ezt a' szót Atya, köszönöm, 's a' t. és így magától, tsinálhat ilyen rövid fohászzkodást. „ Én A. „ tyám, a' ki az égben lakol, köszönöm „ néked alázatosan, hogy e' nap' életemet „ meg-tartottad, ételt, italt, ruházatot ad- „ tál, az én Atyámat, Anyámat 's Atyám- „ fíjait is meg-tartottad. Én Atyám örizz

és fzeress engem' ezután is, a' ki te szol-
 gátskád vagyok. Adj az én Atyámnak
 's Anyámnak egészféget és erőt, hogy ma-
 gokat is táplálhassák, 's engemet is fel-
 nevelhessenek, 's a' t. „ — Sok Szülék-
 nek rosz szokások ez is a' többek között, hogy
 a' gyermeket rá hajtják ugyan, hogy a'
Mi Atyánkat, Híszek egyy Istent, 's a'
 t. mint valamelly ízajkó, értelem nélkül reg-
 gel estve el-mondja: de azonban míg a' gyer-
 mek imádkozik, addig az anyja a' maga
 munkáját félben nem hagyja, az atyja a' fü-
 vegét le nem veszi, pipáját le nem teszi, főt
 fokszor káromkodik. — Az ilyenekből mit
 gondol a' kis gyermek egyebet, hanem azt,
 hogy az az Isten, a' kinek ő imádkozik, nem
 olyan nagy a' millyennek mondják, mert
 az ő Atyja 's Anyja nem fél attól, és hogy
 csak a' kis gyetmekeknek kell annak könyö-
 rögni, a' nagyoknak pedig nem, 's a' t.
 Mihelyt a' kis gyermek el-kezd imádkozni
 estve vagy reggel, akkor az Atyja le-ve-
 gye a' kalapját, az Anya félben hagyja mun-
 káját, és mindenek nagy meg-alázodást és
 tilzeteletet mutatásnak magok viselésekkel, —
 Így lehetne várni, hogy az okos es tiszta
 kegyesség meg-gyökerezne jókor a' kide-
 deknek elméjekben.

Ha a' Szülék látják, hogy gyermekeik-
 nek valamelly gyomor tiszttóra vagy on szük-
 ségek, akkor a' magok levelekbe tegyenek
 egyy

eggy kis *bor-követ* vagy *fejér Magnesiat*,
és egyék előttök. Minthogy a' gyermek
mindent kér; valamit az Atyjánál 's Anyjá-
nál lát, majd mindjárt azt kéri, hogy az ő
ételébe is ollyat tegyenek, 's így minden
eröltetés nélkül fog tisztúlni's a't. Nints olly vir-
tus, mellyet a' magok példájok által a' Szü-
lék a' gyermekekkel meg ne tudnának sze-
rettetni; 's nints olly bűn, mellyet meg ne
tudnának útáltatni.

A' Találós Mese volt *Éhség*; a' Rejtett
Szó *Kosár*, mellyből ki-telik *kos*, *sár*, *ár*,
kár, *rák*.

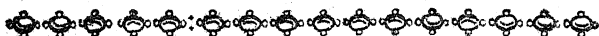
Találós Mese.

Éltemben élőket fokakat tápláltam,
Halva élőt vittem, 's élők felett jártam.
Szigetről. Kováts Mihály, Phil. Stud.

Rejtett Szó.

Ötöt egy Bölts se tud jól ki-magyarázni,
De a' bolondnak is kell négyre vigyázni,
Mert az életet is ha jól meg-vizsgálod,
Az említett négyben pontban ott talárod,
Martosról. Édes Gergely.

Fel-támadt a' Magyar nyelv.

Az Ország Gyűlése bé-áltt ezen folyó Hónapnak 10-dik napján. — Melly nagy reményfége lehessen a' Hazának ahoz, hogy az ide fereglett Böltsek 's igaz Hazafiak mindent el-követnek, valami tsak kedves Hazánknak örökös javára 's bődöglágára meg-kívántatik, eggy igen ditsőféges jelét adták mindjárt más nap, az az 11-dikben azzal, hogy közönfégesen meg-erőfittetett, hogy a' Magyar nyelv legyen a' Hazában az Anyai és törvényes nyelv, mellyen mind a' Törvényes, mind a' Polgári dolgok folytassanak. A' Horváthoknak három ezten-dő engedtetett ezen nyelvnek meg-tanuláására; melly alatt a' parantsolatok 's végezések Deákúl is ki fognak nékik adattatni. — A' többek között közönheti ezt Hazánk M. Gróf Eszterházi Károly Egri Püspöknek, Ö Excellentiájának, a' ki ezzel is meg mutatta, hogy Hazánknak eggy leg-erősebb tútora, és a' mi hálá-adó szívünkben újjabb tiszteletnek oszlopát emelt ezzel is magának. — Valamint mi igen édes örömet érzettünk ennek hallására, úgy nem kételkedünk benne semmit, hogy mind azok, valakik Hazánkat 's anyai nyelvünket buzgón szeretik, erre ne tapsoljának, 's az Ország Gyűlésének szereztsés folytatásáért, és az ott tanátskozó igaz

igaz Hazafijaknak egészségekért, az Úrhoz fel ne foházkodjanak! !

Nagy lelkű Fő Rendek, Hazánk szem-fényei!

Országunk Oszlopi, szívünk reményjei!

Éljetek! e' víg szó zeng mindenek száján,

Ki örül fel-támadt nyelvén és Hazáján.

A' tanátskozáshoz csak alig kezdtetek,

Hogy fő jónkra egy nap többet végeztetek,

Mint meg-hólt Eleink öt hat Dietában,

Mellyeket tartottak e' Század folytában —

Mú'sák pendítsétek háládó hárfátok,

Számkivetésekből vissza hítt Hazátok.

Az idegenek már többé ki nem marnak,

Kik kedvetlen nótát húztak a' Magyarinak —

Az Egri Püspök vólt leg-főbb Szó-szóllótok,

Hintsétek laurussal e' bölts Apollótok'.

Néha egy légy sz — is meg-ölheti az embert.

Meg-efett nem egyfzer, hogy mikor az Orvosok *Récepét* írtak a' betegnek, a' légy is hozzá szállt, 's a' hová a' Doktor csak két pontotskát tett, ő egy harmadikat tett mel-
lé, 's az orvosság a' szegény betegnek hálós lett. — Néha valamelly gyermek is hozzá nyúlt, olykor pedig a' hamar írás miatt olyanok vóltak a' jelek, hogy a' Patikárius inas a' *latot, drachmát, drpa-szemnyomót* meg nem különböztethette, 's a' szegény beteg lakolt érte. — Van példa arra is, hogy mikor a' Doktor Római számmal

élt, a' Patikárius inas Arabiai számnak vélte, a' kettőt tizen-eggynek olvasta, 's a' ízegény beteg a' más Világra költözött. — Mind ezeket a' fok szerentsétlenfégeket meg-előzné az Ország, ha közönfégesen megparantsoltatnék, mint már Frantzia Országban régtől fogva szokásban van, hogy a' Recipék a' Népek született nyelvén íratassanak, vagy ha Deákúl íratatnak is, legalább azok a' fok titkos jelek, mellyek a' tudatlanfág' Századjainak gyümöltseik, 's az Alchimianak maradványjaik; végképpen el-töröltefsenek. Frantzia Országban nemtsak az, hogy Frantzia nyelven kell írni a' Recipéket, hanem betűvel ki kell írni ebből az Orvofságból hány latot, a' másfkból hány nehézéket kell a' Patikáriusnak öfzve elegyíteni. — Most mikor már fok Várnaegyékben, még a' születéfekrenézve Német Doktorok is Magyar köntösbe öltöztek, nem méltán várhatjuk é, hogy a' Recipék is jobb formába öltöztetnek? Azt mondhatná valaki, hogy így majd a' kik nem Doktorok, azok is le-írhatnák a' Recipét, 's másfoknak vele kárt tennének. — De szint úgy le-írhatják most is, 's le is írják fokban: de amúgy ha le-írnák is, leg alább a' jeleknek el-változtatáfok által nem esne annyi ember halál mint most. — Ezen kívül mennyik az olyan Deák, Frantzia, 's Német Könyvek, mellyekben minden nyavalyákra Recipék ta-

találatnak? ha csak ugyan le akarják írni, ki-írhatják az ollyakból. — — Erre a' szükséges és hasznos változtatásra leg-többet tehetnének Hazánkban azok a' bölts Orvos Doktorok, a' kik az érdemet nem, abban keresik, hogy ollyan betűkkel éljenek, mellyeket mások nem esmérnek, (noha azokat is egy két óra alatt könnyű meg-esmérni) hanem a' valóságban helyheztetik. — Így a' beteg sem irtózna olly nagyon az Orvofságtól, mi-helyt ő is, avagy csak rész szerint, esmérné azt. —

Az Idő.

E' nagy Minden' káthatalian és látható határa'
Tágaságát Uránia vette fel tzkalmára.

Óh Idő! Óh esméretlen Valóság! hát mi tsuda,
Ha tégedet meg-foghatni csak az egy Lé-
lek tuda?

Óh napoknak 's Századoknak meg-gyözhe-
tellen árja!

Míg életem hatalmat a' síron innen várja;
'S míg még abba belé esném, ímé meg álla-
podom!

És pályád' egy pertzentéig szemlélni. bá-
torokodom.

Ki az? a' ki a' pillantást nekem meg-
határozza,

'S fel-fedezi, melly tégedet a' valóságra
hoza?

Mi-

Mitsoda szem kérkedhetne ezzel, hogy ő
 azt látta,

Hol légyen a' te lételed' forrása' fel-fa-
 kadta?

Gyengeséged pólyájának ütközik bizonyára

Az örökkévalóságnak határába határa,

'S mikor még semmi sem vólna, 's mikor a'
 fetétségben

Temetve heverne minden: e' szomorú
 mélyfegben,

Minden munka 's mozgás nélkül magvad ak-
 kép' nyugoda,

Mint a' mellyet a' föld tére gyomrába bé-
 fogada.

De egyszerre e' zürzavar kapuji fel-nyilának,
 A' naptól meg-gyúladt tüzek lángokba bo-
 rúlnak,

'S te löl; az Örökkévaló törvényt szaba te-
 néked;

'S mond a' Mozgásnak: *Az Idő légyen a'
 te mértéked!*

*Természet! az Idő néked mint eggy jussod-
 ba mégyen;*

*De az örökkévalóság egyedül Enyím
 légyen!*

Isten! ez a' te Állatod, ez a' Te Ter-
 mészeted!

Úgy vagyon! Láбайд alá a' mint öt hely-
 heztetted,

Töredékeny munkáidnak fok ezernyi ezere
 Felett, noha az Időknek hömpölyögjön
 tengere: De

De örök Királyi széked olly magasra emelé
 Magát, hogy foha örökké nem közelíthet
 felé,
 A' fok ezerfzerte való napok' ezernyi ezre,
 Mellyek egymást egymás után fel-váltják
 rendről rendre;
 A' Századok' fok ezeri, kik közzül egy,
 mást le-ront,
 Az Örökkévaló előtt tsak egy femmi,
 tsak egy pont,
 Én pedig nyomorúlt e' por', 's e' ganéj'
 tetejében,
 Tsak hijában rakok fántzot az Idő ellenében;
 Mert erőszakos rohantta szörnyen kerget, és
 le vér;
 És számomra nagy Térjéből tsak egy kis
 pontotskát mér;
 Azt is, meg-félemlert Lelkem mikor ingyen
 fem. véli,
 Tántorgó lábaim alatt tsak el-tünni szemléli.
 Mindenekben, valamerre meg rettent szemem'
 vetem,
 A' pusztlásnak képjei tolonganak mel-
 lettem;
 Itt a' moh meg-lepte fírok, ott a' le-dültt kő-
 falak,
 Tűz fel-perfelte várafok, repedt oszlop ól-
 dalak,
 Mind az Időnek nyomait hányják szemem e-
 libe,

Ki-

Kiket e' roppant világnak nyomott töredékibe.

Ég, Föld, Éltető állatok mind vagynak
hatalmában;

De míg keze, ama tsendes éjj fetét homályában,

A' töredékeny világnak fundamentomát áfisa,

A'töle már halomba-vertt pufztuláfok' rakafsa

Felett, repdes munkás elmém szárnyain a'
tüzeknek,

E' földről fel-emelkedvén feléjek az egeknek.

Ti el-múlttak! 's Ti Jövendők! ha idézni
bennetek'

Bátorkodlak, nosza elő állani fiesetek!

Ebben a' szempillantásban, mellyben éppen
most élek,

Benneteket eggyesülve jertek hadd szemléljelek!

Ez ifzonyú folyamatot minden pertzentésivel

Majd meg-futom, meg-vizsgálom elmém'
bátor léptivel;

Ezt a' Jelenvalót egybe kapszolólok majd veletek,

Életemet bátran nyújtván a'jövőknek felétek.

Mert bár el-áll ama Napon, a' Napnak hév futása,

Lafsan lafsan bár ki-fzárad tűz tengere' forrása;

A' meg-aggott Hóldnak noha rúgóji el-kopjanak,

A'

Míg romlásának vég pontját tetfészéd rá
nem hozza.

A' trombiták óh halandók! a' midőn meg-
riadnak

Földi hajlékitok körül, és hirtelen hírt adnak
Az órák' le-folyásokról, e' rettenetes jelen
Minden érzékenységetek rémüljön-el hír-
telen:

Az én Lelkem ezen hangra fel-ébred egy-
szeribe;

Hallja; 's mint halálnak szavát úgy veszi
füleibe.

Óh igen meg-vakúltt ember, föld' alá-
való pora!

Mitsoda tévelygéseknek részegített - meg
bora?

Tsak egy jelenvaló rövid szempillantás életed
L' febest futó pillantást még is te így
meg-veted!

Telhetetlen fösvény szívvel gyűjtögeted kin-
tsedet,

'S miólta magadat tudod tékozlod Lételedet,
Híván hívod napról napra fejedre halálodat,
'S szorgalommal áfod magad magadnak
Sírhalmodat.

(A' többi következik)